

udtrykket bruttoavance imidlertid om meget forskellige størrelser, skiftende fra virksomhed til virksomhed, og i regnskabslitteraturen her på bjerget, f.eks. Palle Hansen: Håndbog i regnskabsvæsen, betyder bruttoavancen forskellen mellem prisen (omsætningen) og samtlige fabrikationsomkostninger, incl. afskrivninger. (Bruttoavance lig nettoavance plus salgs- og administrationsomkostninger). Forf.s terminologi synes derfor at indebære en fare for mange misforståelser, både hos de analyserende økonomer og hos de forretningsfolk, hvis almindelige dagligdags begreber forf. vil tilpasse formlerne til.

Et er imidlertid terminologien, et andet tanken om så vidt muligt at bygge på størrelser, der er almindeligt kendte og forholdsvis let kan beregnes af virksomhederne. Her må det erindres, at det, man får fra virksomhedernes kalkulationer, er gennemsnitsstørrelser, og de kan kun træde i stedet for marginalstørrelser, hvis gennemsnittet er konstant ved forekommende variationer i produktion eller lignende. Ellers må der foretages korrektioner som f.eks. parenteser i formel (1), og så er man jo egentlig lige vidt. Iøvrigt er det forskellen mellem prisen og de direkte omkostninger, man sædvanligvis finder opgjort i kalkulationerne, og de direkte omkostninger er ikke ganske identiske med de variable.

Fra pædagogisk synspunkt er der næppe nogen fordel ved formel (1), medmindre man forudsætter, at parenteser er lig 1. Og gør man det, forøges rækken af de forbehold og modifikationer, der hurtigt glemmes, medens formlerne sidder fast. Går man over til en flerperiode-analyse som i formel (2), synes håbet om at kunne bygge på almindeligt kendte forretningsbegreber at være endnu ringere. Efter de retningslinjer, der foreløbig kan skimtes på dette område, vil formlerne komme til at indeholde en skok af elasticiteter, krydselasticiteter, diskonteringsfaktorer, sandsynligheder og forskelligt andet.

Den nye formulering af optimalbetingelserne har sikkert sine fordele på særlige områder. Den kan, som forf. har gjort det

i formel (2), benyttes til at demonstrere bestemte sammenhænge under forenklede forudsætninger. Og hvor forudsætningerne er opfyldt, giver de nye formler meget simple relationer, som det er nyttigt at kende. Men til mere dagligt og generelt brug bør de hidtidige formuleringer vist bevares. —

Arne Rasmussen har gjort os den tjeneste at sætte et par vigtige emner på dagsordenen. Hane egne bidrag til debatten har ført problemernes opstilling og behandling et skridt videre frem, og selv om hans teorier og resultater ikke har fået lov til at stå uimodsagt, er der kommet en nyttig diskussion ud af det. Der har allerede været en hel lille række af indlæg i »Det danske Marked«.

*H. Winding Pedersen*¹

1. Professor ved Københavns Universitet.

Torsten Gårdlund Knut Wicksell. Bonniers, Stockholm 1956. 412 sider. Pris: 34 s. kr., indb. 39 s. kr.

»Att göra skandal som jag anser vara min egentliga uppgift i livet, börjar jag nu bli för gammal till«, skrev Wicksell i et brev, da han i 1916 — 65 år gammel — blev pensioneret. Bedømt ud fra denne målsætning tør man vel påstå, at Wicksell i sjælden grad nåede at udfylde sit livs opgave. I professor Gårdlunds biografi kan detallerne herom findes. Bogen giver en fortløbende beskrivelse af Wicksell's liv og herunder ikke mindst af hans gerning som politisk samfundsreformatør. Derimod gives der ikke meget om Wicksell's indsats i den økonomiske teori. Herom foreligger der imidlertid andre arbejder¹, således at denne bog har kunnet samle opmærksomheden om personen og de dele af Wicksell's forfatter-

1. Se f. ex. Erik Lindahl: »Till hundraårsminnet av Knut Wicksells födelse«, *Ekonomisk Tidsskrift*, Nr. 4, 1951, pp. 197—243 (hvori også en række biografiske oplysninger er givet) og Ragnar Frisch's store bidrag om Wicksell i Henry William Spiegel (ed.), *The Development of Economic Thought*, New York 1952, pp. 653—699.

udtrykket bruttoavance imidlertid om meget forskellige størrelser, skiftende fra virksomhed til virksomhed, og i regnskabslitteraturen her på bjerget, f.eks. Palle Hansen: Håndbog i regnskabsvæsen, betyder bruttoavancen forskellen mellem prisen (omsætningen) og samtlige fabrikationsomkostninger, incl. afskrivninger. (Bruttoavance lig nettoavance plus salgs- og administrationsomkostninger). Forf.s terminologi synes derfor at indebære en fare for mange misforståelser, både hos de analyserende økonomer og hos de forretningsfolk, hvis almindelige dagligdags begreber forf. vil tilpasse formlerne til.

Et er imidlertid terminologien, et andet tanken om så vidt muligt at bygge på størrelser, der er almindeligt kendte og forholdsvis let kan beregnes af virksomhederne. Her må det erindres, at det, man får fra virksomhedernes kalkulationer, er gennemsnitsstørrelser, og de kan kun træde i stedet for marginalstørrelser, hvis gennemsnittet er konstant ved forekommende variationer i produktion eller lignende. Ellers må der foretages korrektioner som f.eks. parantesen i formel (1), og så er man jo egentlig lige vidt. Iøvrigt er det forskellen mellem prisen og de direkte omkostninger, man sædvanligvis finder opgjort i kalkulationerne, og de direkte omkostninger er ikke ganske identiske med de variable.

Fra pædagogisk synspunkt er der næppe nogen fordel ved formel (1), medmindre man forudsætter, at parantesen er lig 1. Og gør man det, forøges rækken af de forbehold og modifikationer, der hurtigt glemmes, medens formlerne sidder fast. Går man over til en flerperiode-analyse som i formel (2), synes håbet om at kunne bygge på almindeligt kendte forretningsbegreber at være endnu ringere. Efter de retningslinjer, der foreløbig kan skimtes på dette område, vil formlerne komme til at indeholde en skok af elasticiteter, krydselasticiteter, diskonteringsfaktorer, sandsynligheder og forskelligt andet.

Den nye formulering af optimalbetingelserne har sikkert sine fordele på særlige områder. Den kan, som forf. har gjort det

i formel (2), benyttes til at demonstrere bestemte sammenhænge under forenkledte forudsætninger. Og hvor forudsætningerne er opfyldt, giver de nye formler meget simple relationer, som det er nyttigt at kende. Men til mere dagligt og generelt brug bør de hidtidige formuleringer vist bevares. —

Arne Rasmussen har gjort os den tjeneste at sætte et par vigtige emner på dagsordenen. Hane egne bidrag til debatten har ført problemernes opstilling og behandling et skridt videre frem, og selv om hans teorier og resultater ikke har fået lov til at stå uimodsagt, er der kommet en nyttig diskussion ud af det. Der har allerede været en hel lille række af indlæg i »Det danske Marked«.

*H. Winding Pedersen*¹

1. Professor ved Københavns Universitet.

Torsten Gårdlund Knut Wicksell. Bonniers, Stockholm 1956. 412 sider. Pris: 34 s. kr., indb. 39 s. kr.

»Att göra skandal som jag anser vara min egentliga uppgift i livet, börjar jag nu bli för gammal till«, skrev Wicksell i et brev, da han i 1916 — 65 år gammel — blev pensioneret. Bedømt ud fra denne målsætning tør man vel påstå, at Wicksell i sjælden grad nåede at udfylde sit livs opgave. I professor Gårdlunds biografi kan detallerne herom findes. Bogen giver en fortløbende beskrivelse af Wicksell's liv og herunder ikke mindst af hans gerning som politisk samfundsreformatør. Derimod gives der ikke meget om Wicksell's indsats i den økonomiske teori. Herom foreligger der imidlertid andre arbejder¹, således at denne bog har kunnet samle opmærksomheden om personen og de dele af Wicksell's forfatter-

1. Se f. ex. Erik Lindahl: »Till hundraårsminnet av Knut Wicksells födelse«, *Ekonomisk Tidsskrift*, Nr. 4, 1951, pp. 197—243 (hvori også en række biografiske oplysninger er givet) og Ragnar Frisch's store bidrag om Wicksell i Henry William Spiegel (ed.), *The Development of Economic Thought*, New York 1952, pp. 653—699.

skab, som ikke tages med, når man økonomer imellem henviser til »Wicksell's arbejde«.

Nogle enkelte data fra Wicksell's liv må indledningsvis nævnes: Født 1851 i Stockholm; studeret matematik og naturvidenskab (fysik) i Uppsala; licentiatgraden i matematik 1885; licentiatgraden i økonomi 1895 (d. v. s. 44 år gammel!); disputerede samme år i Uppsala på afhandlingen »Zur Lehre von der Steuerincidenz«; juridisk embedseksamen (som blev krævet for at han kunne få et professorat i national-økonomi og finansret) 1899 (d. v. s. som 48-årig!); samme år docent i Lund; professor i 1901 samme sted; døde i 1926.

Disse nøgne data får liv og indhold i Gårdlunds bog. Ved at arbejde sig igennem et — som det synes for en læser af bogen — næsten uoverskueligt antal breve for ikke at tale om Wicksell's store ikke-økonomiske produktion i aviser, tidsskrifter og pjecer, ved dernæst at vælge og vrage heraf og ved at krydre med meget talende billeder og karikaturtegninger er det lykkedes forf. at give et både detaillert og meget fængslende billede af Knut Wicksell.

Wicksell's begavelse synes frem for alt at have været logikerens. Dette fik ham til at vælge matematik som fag, og dette gjorde ham til en økonom, om hvem det siges, at »whenever a person thinks he has found an inconsistency or a piece of unclear thinking in Wicksell's works, and wants to »correct it« that is only a sure criterion that the person in question has not yet penetrated to the bottom of Wicksell's ideas.« (Frisch, op. cit. p. 654). Dette tvang ham endvidere på vidt forskellige områder ud i yderstandpunkter, som i hvert fald gjorde ham til en helt umulig politiker.

Gårdlunds bog giver lejlighed til en rig holdig dokumentation af denne linie i Wick-

sell's begavelse. (Det er en smule mærkeligt, at det ikke fremhæves stærkere; det afsluttende kapitel (»Verk och personlighet«) ville formentlig have vundet i fasthed, om et sådant hovedsynspunkt var blevet anlagt). Det stemmer jo også ganske med en sådan begavelse, at en stærk religiøsitet i alderen fra 15 til 23 år slog om i en ikke mindre stærk radikalisme, som — da Wicksell naturligvis ikke begrænsede sig til at blive fritænkter i religiøse spørgsmål, men tillige blev en fri tænker i alle samfundsspørgsmål — naturligvis måtte støde an mod de traditionelle, konservative ideer, som prægede tiden. Wicksell blev *Rebell i det nya riket* (undertitlen på Gårdlunds bog).

Livet igennem var han stærkt optaget af Maltus' problem. At han i konsekvens heraf tilbragte en meget væsentlig del af 80'erne og 90'erne med at propagandere for børnebegrænsning, skulle naturligvis støde an mod et victoriansk samfund og derved vanskeliggøre hans karriere. At han overførte sin radikalisme til alle livets områder og således f. ex. ikke indgik *formelt* ægteskab med Anna Bugge, med hvem han levede lykkeligt, skulle ikke gøre det lettere.

Wicksell *blev* professor i økonomi. Han begyndte meget sent — 37 år gammel — at interessere sig for økonomi. Men derefter gik det hurtigt. Han kvalificerede sig på en halv snes år samtidig med, at han havde alle mulige andre gøremål (herunder som nævnt at tage juridisk embedseksamen!). Han søgte professoratet sammen med Cassel — som imidlertid trak sin ansøgning tilbage (til ærgrelse for Falbe Hansen, som gik ind for Cassel). Wicksell fik embedet på trods af, at han nægtede at skrive *underdanigst* under sin ansøgning. Hvilke kvaler voldte dette ikke ham selv og hans omgivelser! Hans kone og venner bebrejdede ham. (»Skall man skratta eller gråta åt en sådan naivitet?« skrev hans kone i et brev. Hun var som Wicksell radikal, men afbalanceret, mindre logiker, mere humorist). Han gav sig. Og så alligevel, i sidste øjeblik nægtede han: »... för en person med mina

Frisch's arbejde er mærkeligt nok ikke nævnt i Torsten Gårdlunds bog. En bibliografi over Wicksell's arbejde er (jfr. Gårdlund, p. 374) under udarbejdelse. Som det fremgår af Lindahl's og Frisch's artikler samt Gårdlund's bog, er litteraturen om Wicksell og hans videnskabelige arbejder ganske omfattende.

politiska åsikter är det onekligen en förödmjukelse att nödgas skriva »underdånigst« till Kungl. maj:t (på skämt kan jag naturligtvis göra det till vem som helst)...« Man bemärker parentesen, som her er medtaget til dokumentation af, at Wicksell i hvert fald ikke havde humorens nådegave.

Dette var blot en af de mindre skandaler. Værre blev det, da han i begyndelsen af århundredet, da Sverige prægedes af stærke nationalistiske strømninger, ikke alene hylkede klart pacifistiske synspunkter, men tillige foreslog, at Sverige »for fredens skull och med särskilda civilisatoriska uppgifter« skulle anmode om at blive indlemmet i Rusland. Wicksell forestillede sig, at svensk kultur ville vinde over den russiske, jfr. følgende brev (p. 271): »Kommer då Bobrikoff [russisk generalguvernør, som hærgede i Finland i begyndelsen af dette århundrede] hit, så välkommen, och vi skola göra honom till socialist genom att visa ett folk som kommit till välmåga under social frihet...«². Eller da han under unionsstriden i 1904—05 benyttede enhver lejlighed til at håne alle »de hellige følelser«. Eller da han ved Oscar II's død i konsistorium protesterede mod mindetalen: »Om rektors ord gällt Oscar som konung måste han protestere, eftersom han var republikan och hatade allt vad monarki hette. Skulle de ha gällt konungen som person, kunne han möjligen ha gillat det sagda, nämligen i den mån det varit sant. Men att så skulle vara fallet bestred han«. Eller da han (i 1908) holdt foredrag i Stockholm om *Tronen, altaret, svärdet och påningpåsen*. Han genfortalte der (med udstrakt anvendelse af *licentia poetica*) bl. a. beretningen om jomfru Maria's bebudelse og funderede over Josef's reaktion! Denne tale indbragte ham 2 måneders fængsel, hvilket synes at have glædet ham. Det synes næsten som om han er på nippet til at ud-

2. Hans standpunkt her inspirerede til en fortryllende karikaturtegning (gengivet hos Gårdlund p. 270) af »Wicksells Hönserie«. Wicksell er tegnet som en hane; en ræv (Bobrikoff) lusker rundt om hønsegården, og Wicksell siger: »Kom hit du snälla räv, så ska vi göra dej till vegetarian!«

bryde: »Endelig lykkedes det!« For at bevare sin selvagtelse måtte han lide som andre radikale havde måttet lide. Netop at bevare sin selvagtelse lægger han i det hele taget igennem hele livet stor vægt på, således som det klart fremgår af de citerede breve. Man husker også her på, at han i den beskrivelse af sin religiøsitet, som han gav i et foredrag fra 1887 (*Hur jag vardt fritänkare*), siger, at »då bröts självtiliten«.

Anmelderen er af gode grunde afskåret fra at give en tilstrækkelig kritisk bedømmelse af denne bog. Det ville forudsætte et indgående milieukendskab, en viden om kilderne, som kunne måle sig med forfatterens (hvilket ikke er så lidt) — ja, det ville i sidste ende forudsætte, at man havde kendt Wicksell. Men i hvert fald lærer man en Wicksell at kende med denne bog. Og man lærer ham tilmed så godt at kende, at man kommer til at holde af ham. Når man lukker bogen, siger man uvilkårligt: »Lidt skør var han da vist«. Men man nøjes ikke med det. Han griber ved — om en lidt højtidelig vending må bruges — at »hans kærlighed dækkede syndernes mangfoldighed«. Han var så åbenbart ingen god universitetslærer. Men i det små lyste han — som da han en sommer flere timer hver dag bærer en niece, der har engelsk syge, rundt i solen, eller som da han (i 1919) i flere uger sad ved en søsters dødsseng og sang salmebogen igennem for hende. I det store lyste han ved sin aldrig svækkede sociale interesse og ved sin aldrig tæmmede frihedstrang — for sig selv, men mere endnu for andre. Bogen være på det varmeste anbefalet som en beretning om en mand, der ikke alene var sjælden ved at have meninger, men også var det ved at have sine meningers mod.

P. Nørregaard Rasmussen³.

3. Dr. polit., professor ved Københavns Universitet.